

Tiesiskā paļāvība likumdevēju dzirnavās

Māris Kirsons, 2016. gada 21. janvāris 00:00

Ilgdējās normatīvu izmaiņas uzjunda jautājumu par tiesisko paļāvību Latvijā, jo darbība ilgtermiņā vairs nav plānojama; bieži vien jaunas normas tiek ieviestas, kaut arī esošās nemaz pilnā bardzības apmērā netiek piemērotas

Tādu ainu rāda Tiesību zinātņu pētniecības institūta sadarbībā ar Latvijas Universitātes Juridisko fakultāti un Dienas Biznesu rīkotā apaļā galda diskusija zinātniskās konferences «Valsts konsekvence tiesiskās paļāvības un tiesiskās drošības principu ievērošanā» priekšvakarā. Nenoliedzami, ka jautājums par tiesisko paļāvību vienmēr ir bijis aktuāls, taču tas ir jāskata kopā ar tiesisko drošību un stabilitāti. Normatīvu jaunrade, kas apdraud tiesisko paļāvību, bieži vien tiek motivēta ar tiesisko drošību, tomēr tiesību eksperti uzskata, ka daudz biežāk tas notiek, parlamentāriešiem atsaucoties uz sabiedrības vēlmi pēc bargākiem sodiem, un tiek izmantota savas atpazīstamības un reitingu uzskrūvēšanai, nevis reālai vajadzībai. Tiesisko paļāvību daudz vairāk grauj sasteigti, nepārdomāti priekšlikumi un to piemērošanu kontrolējošo iestāžu prakses maiņa, pat bez jebkādiem normatīvu grozījumiem.

Interpretācijas žņaugi

«Mūsdienu mainīgajā pasaulē jautājums par tiesisko paļāvību daudzās jomās nevar tikt skatīts tikai caur prizmu, kad personai ir tiesības paļauties uz tiem nosacījumiem, kādi tajā brīdī ir spēkā, un personas tiesības netiks ierobežotas,» skaidro Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesore Kristīne Strada-Rozenberga. Viņa norāda, ka bieži vien plašākā kontekstā tas ir jautājums par tiesisko stabilitāti un drošību. «Tiesiskās paļāvības, noteiktības un drošības principi nav arguments, kas deputātiem liegtu veikt izmaiņas normatīvajos aktos, bet daudz lielāku risku rada pieņemto normu brīva interpretācija. Piemēram, vairākas iestādes izdod tā dēvētās piemērošanas vadlīnijas. Tas nav slikti, taču tieši atšķirīga normu interpretācija rada tiesiskās paļāvības vakuumu par to, kā tad īsti rīkoties, lai nepārkāptu likuma prasības,» vēl vienu aspektu min zvērināts advokāts Jānis Kārklīšs. Viņaprāt, šāda interpretācijas brīvība ir īpaši bīstama tajās jomās, kuras uzliek pienākumu rīkoties. «Uzņēmējiem ir svarīgi saprast, ko drīkst un ko nedrīkst, piemēram, konkurences tiesībās, kas noved pie nevajadzīgiem tiesu procesiem,» stāsta J. Kārklīšs. Viņaprāt, ir jāsaprot, ka visi vēlas tiesisko drošību un noteiktību, jo sistēma, kura nemitīgi dzīvo pārmaiņās, nav uzskatāma par drošu un investīcijām labvēlīgu. «Līdz ko notiek kāda traģēdija, tā tauta vēlas taisnīgumu un bargākus sodus, ko politiķi arī izpilda, kaut gan sistēmiski tas nav līdz galam izvērtēts. Jaunās normas nevar attiecināt uz iepriekšējo nodarījumu, kura laikā tās nav bijušas spēkā. Ir arī citi piemēri (nekustamā īpašuma pārdošanas ienākumu aplikšana ar nodokli), kur mainījusies piemērošanas interpretācija, pat bez jebkādam normatīvo aktu izmaiņām. Šajā jomā mainījās arī tiesu prakse, un cilvēki, kuri pārdeva savu personīgo īpašumu, pēc vairākiem gadiem uzzināja, ka ir pārkāpuši likumu – nav samaksājuši nodokli –, kaut arī tā veikšanas brīdī tādas interpretācijas nebija,» stāsta J. Kārklīšs. Viņaprāt, no šādas situācijas cilvēkus būtu jāglābj tiesu varai, jo lēmējvara (Saeima) un izpildvara (valdība) nereti iet roku rokā. «Diemžēl ir gadījumi, kuros arī tiesa pakļaujas sabiedrības spiedienam,» secina J. Kārklīšs. Viņš nenoliedz, ka nereti sabiedrība tiesas likumīgu lēmumu uzskata par netaisnīgu, taču vienlaikus nevēloties saprast, ka likumīgs un taisnīgs – tie var būt divi atšķirīgi skatupunkti, jo, kas vienam ir taisnīgi, otram netaisnīgi, savukārt tiesa vērtē, vai darījums bijis likumīgs vai ne, nevis taisnīgs vai netaisnīgs. «Taisnīgums likumos ir ietverts, tomēr ne vienmēr to par taisnīgu atzīst sabiedrība,» tā J. Kārklīšs. Viņaprāt, politiķiem ir jāstiprina tiesu vara.

«Sabiedrības spiediens bieži vien cenšas ignorēt personas tiesības, kuras ir iegūtas un jāaizsargā. Piemērs?! Latvijas gāzes parādu piedziņas prakse, kura agrāk (piedzen parādu no īpašuma īpašnieka) tika uzskatīta par atbilstošu, bet tagad vairs ne. Turklāt pret šādu praksi iebildumu nebija arī regulatoram. Likuma normu piemērošanā būtiska ir uzraugošās iestādes — VID, patērētāju tiesību aizsardzības centra, Konkurences padomes utt. – piemērošanas prakse un interpretācija,» līdzās likumdevējam un tiesai esošo iestāžu lomu rāda zvērināts advokāts Lauris Liepa. Viņaprāt, ir bīstami, ka mainās uzraugošās (kontrolējošās) iestādes nostāja, nemainoties likumam. «Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests pirms Zolitūdes traģēdijas uzskatīja, ka, ja nav ugunsgrēka, tad cilvēki nav jāevakuē, bet pēc traģiskā atgadījuma uzskata, ka evakuācija ir jāveic jebkuros apstākļos, kad ir noskanējis trauksmes signāls,» vēl vienu atšķirīgas interpretācijas piemēru bez likuma izmaiņām min J. Kārklīšs.

Reaģē bez vērtējuma

«Šajā kontekstā nāk prātā Zolitūdes traģēdijas parlamentārās izmeklēšanas komisijas secinātais par sodiem būvniecībā. Proti, īsi pirms Zolitūdes traģēdijas bez jebkādas analīzes tika būtiski samazināts krimināllikumā paredzētais sods, pēc tam tas atkal tika paaugstināts,» piemēru min Tiesību zinātņu pētniecības institūta valdes priekšsēdētājs, Latvijas Universitātes profesors un Saeimas deputāts Ringolds Balodis. Viņaprāt, šie piemēri vairāk liecina, ka parlamentā tiek pieņemti lēmumi atrauti no ilgtspējas attīstības redzējuma. «Tiesiskā drošība ir cieši saistīta ar ilgtspējīgu attīstību,» tā uz jautājumu, vai tiesiskā paļāvība un tiesiskā drošība iet roku rokā ar ilgtspējīgu attīstību, atbild R. Balodis. Viņš atgādina, ka minēto piemēru dēļ arī krimināltiesību akadēmiskais personāls ne tikai kritiski raugās uz parlamenta nemitīgo Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma grozīšanu, bet arī nelabprāt vēlas sniegt atzinumus Saeimai par šo jomu. Eksperti vairs netic likumdevējam, kurš sniegtos padomus uztver nesistēmiski, bet atrauti un subjektīvi.

Izpatīk vēlētājiem

«Tauta bieži vēlas bargākus sodus un parlamenta vairākums, cerot izpatīk vēlētājiem, arī paaugstina sodu bez jebkādas analīzes. Piemēram, cik daudzās lietās jau līdz šim tiesas ir piespriedušas tā brīža visbargāko sodu, ko paredz Krimināllikuma pants. Izrādās, ka tikai dažos, bet atsevišķos – pat nevienā. Un kāds ieguvums būs, palielinot soda bardzību, ja pat pie vecā soda nevienam vai tikai dažiem tāds piespriests?» jautā K. Strada-Rozenberga. Viņa atgādina arī par pētījumiem, kuri rāda, ka tikai ar sodu bardzību problēmas atrisināt nav iespējams, ja vien valsts nedomās, kā pārinodarījumus novērst.

«Soda neizbēgamībai ir lielāka prevencija nekā tā bardzībai. Pētījumi liecina, ka cilvēkus no nodarījuma attur vairāk soda neizbēgamība, nevis tas, ka tādējādi varētu būt kādas negatīvas sekas. Te ir jautājums arī par tiesībaizsardzības iestāžu kapacitāti, jo, ja nav, kas atrod noziedzīgu nodarījuma veicēju, tad arī nav nekādas nozīmes tam, cik bargs sods par šādu nodarījumu ir noteikts un vai to paaugstina vai pazemina,» tā K. Strada-Rozenberga. Viņa arī nenoliedz, ka, nespējot kvalitatīvi un saprātīgos termiņos veikt izmeklēšanu, nekas cits neatliek kā tikai nodarījumus padarīt par

krimināli sodāmiem. «Vēl jau paliek jautājums par procesuālo kārtību, kādos gadījumos jāpiemēro vienkāršais un īsais, kādos – sarežģītais un garais process, un vienlaikus varbūt vajadzētu kādas darbības dekriminalizēt, kas gan nav populāri vēlētāju vidū,» skaidro K. Strada-Rozenberga.

Zaļās idejas

Vēl viens aspekts, kas jāņem vērā, ir bieži vien plašākā ekspertu lokā neizdiskutētu normu strauja virzīšana pieņemšanai bez jebkādas ieguvumu un risku analīzes. «Šādi priekšlikumi noved pie nemitīgu izmaiņu nepieciešamības, jo, novēršot nepilnības vienā segmentā, tās tiek radītas citos, kas kopumā krimināltiesiskajā sfērā izveidojis situāciju, kad nav tiesiski stabilas sistēmas un cilvēki nevar būt droši un zināt, kā sistēma funkcionē un kā reaģēs uz to vai citu situāciju,» skaidro K. Strada-Rozenberga. Viņa nenoliedz, ka ir novērota atšķirīga attieksme no Saeimas Juridiskās komisijas un tiesību apakškomisiju vadītājiem. «Kopumā nevar apgalvot, ka Saeimas atbildīgā komisija vai apakškomisija nejaudā viedokli par konkrētiem grozījumu priekšlikumiem akadēmiskajam personālam, bet problēma bieži vien ir nesamērīgi īsie termiņi – uz šodien saņemto jautājumu atbilde jāsniedz jau nākamajā dienā no rīta. Šie termiņi būtībā nozīmē, ka neko kvalitatīvu piedāvāt nevar,» stāsta K. Strada-Rozenberga. Viņa arī uzsver, ka Juridiskā fakultāte nereti ir sniegusi negatīvus atzinumus par piedāvātajiem grozījumu projektiem.

«Akadēmiskais personāls iesaistās darba grupās Tieslietu ministrijā, bet redzam, ka Saeima pieņem arī tādus grozījumus, kuriem ir negatīvs gan Tieslietu ministrijas, gan akadēmiskā un profesionālo institūciju personāla atzinums. Iespējams, tas ir politisku vai citu apsvērumu dēļ,» tā K. Strada-Rozenberga. Viņa nenoliedz, ka kriminālprocesā grozījumi nereti tiek iniciēti pēc precedentu kādās skajās lietās. «Pārsteidzoši, ka vienas lietas dēļ tiek mainīta visa sistēma, nepavērtējot, vai tam ir rezonanse uz visu pārējo lietu izmeklēšanu un iztiesāšanu, jo īpaši šos procesus apgrūtinot,» secina K. Strada-Rozenberga. Viņai atsevišķos gadījumos šīs izmaiņas vairāk atgādina politisko PR.

«Tauta par kaut ko tiek samusināta, tad tiek ieteikts risinājums un tad labie deputāti reaģējot izdara grozījumus, kuri būtībā neko neatrisina. Piemērs? Pret grozījumiem, kuri par prioritāriem padara kriminālprocesus, kas ierosināti pret valsts amatpersonām, negatīvi bija visi profesionāļu atzinumi, taču, neraugoties ne uz ko, Saeima šādus grozījumus pieņēma. Ja būtu bijusi patiesa vēlme šo situāciju risināt, tad grozījumi bija jāveic citos normatīvajos aktos. Tāpēc šādos gadījumos vairāk redzu vēlmi celt politisko popularitāti, nevis kaut ko reāli atrisināt,» tā K. Strada-Rozenberga.

Neizmanto iespējas

«Likumdevēji ir cilvēki, kuri arī mēdz kļūdīties, bet tiesām būtu jābūt tām, kuras minimizētu šo kļūdu ietekmi. Bieži vien tiek izstrādātas jaunas normas bez jebkādas nepieciešamības. Piemērs? Atcerēsimies gadījumus, kad tiek konstatēti pārkāpumi maksātspējas procesā, ko tiesa kaut kādu iemeslu dēļ ignorē, un tad nāk jautājumu vilnis, ko vēl varētu izdarīt, lai šādu praksi novērstu. Maksātspējas jomā sākās grozījumu cunami. Rezultātā ir pērnā gada Satversmes tiesas spriedums, ka administratoriem, kas ir arī zvērināti advokāti, nevar piemērot valsts amatpersonas statusu. Faktiski Saeima, apzinoties vai pieļaujot, ka šāds risinājums varētu būt prettiesisks, paļāvās uz to, ka kļūdu labos Satversmes tiesa un parādīs, kā bija pareizi jārikojas,» stāsta zvērināts advokāts Lauris Liepa. Viņaprāt, tiesiskās drošības kontekstā Saeima nedrīkstētu pieļaut, ka tādas šaubīgas normas, kuru atbilstība augstāka spēka normām ir apšaubāma, tiktu pieņemtas. Savukārt R. Balodis atgādina par konfliktu starp tiesu un likumdevēju varu, kas izpaudās Satversmes tiesā, neatzīstot tiesisko paļāvību māmiņu algām, bet tiesnešu atalgojumu nostiprinot. «Sabiedrības spiedienam ir milzīga nozīme un to pierāda gadījumi, kad tiesas ir tam pakļāvušās, kaut arī tam varbūt nav bijis adekvāts likumīgs pamatojums,» norāda R. Balodis. Viņš atgādina, ka politiķi savulaik atteicās no Satversmes 81. panta, kas valdībai akūtas nepieciešamības gadījumā Saeimas brīvdienās deva tiesības pieņemt normatīvus ar likumu spēku, jo tika sabiedriskajā telpā radīts negatīvs viedoklis, kas savukārt izraisīja milzīgu sabiedrības spiedienu. Politiķi baidījās iestāties normas aizstāvībā. Latvijā būtiski pietrūkst politiķu stingrības turēties pretī kārdinājumam pakļauties nepareizam sabiedriskam viedoklim. Vieglāk ir peldēt pa straumi un teikt, ko vēlas dzirdēt tauta. Arī termiņuzturēšanās atļauju izsniegšana ir piemērs. Pret baidīto saukli «krievi nāk» nelīdzēja drošībasnieku skaidrojumi, ka draudu nav. Rezultātā tika zaudēti līdzekļi un reputācija – mūsu tiesiskā vide ieguva vēl lielāku neprognozējamības auru. Regulāri tiek šādi signalizēti – šī ir valsts, kur likumi un nosacījumi var mainīties ikkatru brīdi! «Satversmes tiesa jau vienā no saviem spriedumiem pieņēma blakus lēmumu un uzdeva Ģenerālprokuratūrai izmeklēt konkrētu administratoru un tiesnešu simbiozi. Jautājums ir vairāk par to, vai tiesību aizsardzības sistēmai ir intelektuālie resursi, kuri saprot, kur slēpjas problēmas,» skaidro L. Liepa. Viņaprāt svarīga nozīme ir arī politiskajai gribai. «Politiķiem nav varas pār tiesu sistēmu, tomēr neviens neliedz politiķiem, it īpaši veidojot valdību, savās prioritātēs minēt jomas, kam pievērstis vislielāko uzmanību. Ja tajā būs ciešāka iekšlietu un tieslietu sistēmas sadarbība. Pārprasta personas datu aizsardzība būtībā liedz atbrīvoties no tiem, kuri ir negodprātīgi. «Šāda norma nevar darboties attiecībā uz tiesu sistēmas dalībniekiem, nav jāanonimizē ne advokāti, ne tiesneši, ne arī prokurori,» rosina L. Liepa.

Īsi termiņi

«Krimināltiesībās un kriminālprocesā reti kad runā par tiesībām, kuras ir un kuras varētu tikt atņemtas (apdraudētas), tomēr pēdējā desmitgadē ir simptomi, kas nav atbilstoši labai likumdošanas praksei,» skaidro K. Strada-Rozenberga. Proti, viens no krimināltiesību stūrakmeņiem ir šāds: cilvēks skaidri zina, par ko viņu apsūdz. «Problēma slēpjas noziedzīga nodarījuma juridiskajās konstrukcijās, kuras nav saprotamas vienkāršam cilvēkam, bet dažkārt grūti izprotamas pat speciālistam. Tas nozīmē, ka cilvēks, veicot kādu darbību, pat nezina, vai viņš neizdara kriminālpārkāpumu. Pat tad ja juridiskā konstrukcija ir saprotama, pēdējos gados arvien vairāk nodarījumu tiek kriminalizēti, paredzot ļoti īsu laiku no izmaiņu pieņemšanas līdz spēkā stāšanās brīdim,» turpina K. Strada-Rozenberga. Viņa savu sacīto pamato ar to, ka būtiski grozījumi Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā tiek izsludināti vien dažas dienas pirms to spēkā stāšanās.

«Var jau par ilūziju uzskatīt to, ka cilvēki vispār lasa likumus un vēl jo vairāk krimināllikumu, taču likumdevējiem ir jāapzinās, ka, pieņemot tik svarīgus grozījumus, piemēram, kādas darbības padarīšanu par krimināli sodāmu, ir jāparedz saprātīgs laiks, kurā šī norma stājas spēkā, un vēl jāveic nopietns izskaidrošanas darbs ne tikai sabiedrībai, bet arī tiesībaizsardzības iestādēm par konkrētās normas piemērošanu,» stāsta K. Strada-Rozenberga. Viņasprāt, par normālu nevar uzskatīt nemitīgu likuma normu grozīšanu. «Tā rezultātā Kriminālprocesa likuma sistēma ir izjaukta, tā ir kļuvusi apgrūtināta,» uz nemitīgas likuma normu grozīšanas negatīvajiem blakusefektiem norāda K. Strada-Rozenberga. Viņa norāda uz vēl kādu nemitīgas normatīvu grozīšanas efektu – tos var nepamanīt pat tie, kuriem pēc tiem būtu jāstrādā – tiesībaizsardzības iestāžu darbinieki, kas var izraisīt graujošākas sekas. «Diemžēl strauju un nemitīgu likuma grozījumu situācijā neko pārnest nevar,» tā K. Strada-Rozenberga.

Reizi gadā

«Krimināltiesību jomā ir vēlme mainīt sistēmu un grozījumus Kriminālprocesa likumā un Krimināllikumā, kuri ir diskutējami plašākā lokā, tiek skatīti speciālās Krimināltiesību politikas apakškomisijas sēdēs, turklāt ir apņemšanās šajos likumos grozījumus veikt ne biežāk kā reizi gadā,» skaidro Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājs Gaidis Bērziņš. Viņš piebilst, ka komisijā darbojas divi augstas raudzes krimināltiesību eksperti, taču to viedokļi nereti ir pretēji, kas sarežģīt lēmumu pieņemšanu citiem deputātiem, kuri šajā jomā nav specializējušies. «Nevar noliegt, ka pašlaik viens un tas pats likums ir atvērts ar vairākiem grozījumiem, tāpēc aicināju Tieslietu ministriju sistematizēt tos un reizi gadā veikt grozījumus Kriminālprocesa likumā un Krimināllikumā jau pēc ekspertu diskusijas,» stāsta G. Bērziņš. Viņš norāda, ka progress ir arī Administratīvo pārkāpumu kodeksā, kurš vairs nebūs nemitīgi atvērts jauniem grozījumiem, bet tādi notiks reizi pusgadā. «Prieks dzirdēt šādas pozitīvas vēsmas no Saeimas,» komentē K. Strada-Rozenberga. Viņa atgādina: profesionāli Kriminālprocesa desmitgades galveno bīstamību redz tajā, ka izmaiņas «atnes» Saeimas deputāti, nevis Tieslietu ministrija, kura apraksta šo izmaiņu nepieciešamību anotācijā un par tām ir bijušas nopietnas diskusijas profesionāļu vidū. «Ir arī gadījumi, kad Tieslietu ministrijas ierosinājumi ir tie, kas atver likumu izmaiņām, taču tad deputāti uz otro vai pat trešo lasījumu piedāvā vēl citus, bet neizvērtētus priekšlikumus, kuriem ir grūti izsekot pat profesionāļiem,» piebilst K. Strada-Rozenberga. R. Balodis piekrīt, ka Saeimas deputātu rosinātajiem priekšlikumiem šobrīd nav prasību pēc anotācijas, kur būtu izvērtējums, kāpēc šāds grozījums ir paredzēts. Ņemot vērā, ka nav arī lobistu reģistra, kas redzamus padarītu likumu ietekmētājus, rodas likumi (piemēram, Būvniecības likums), kuri pat pašiem grupu lobijiem ir nepieņemami un tautsaimniecībai kaitējoši. Taču kārtība šai likumdevēja «pelēkajā zonā» ir jāievieš, jo šāds nepārredzams process sāk kaitēt sistēmai.

Jāskaidro lēmumi

«Nevar noliegt, ka iniciatīva grozīt kādu likuma normu ir tikai tāpēc, ka atgadījies kāds kāzuss un daļa sabiedrības prasa to novērst, taču jautājums ir par to, cik racionāli un izvērtēti notiek šāds process,» stāsta G. Bērziņš. Viņaprāt, arī tiesām ir jāskaidro savi nolēmumi. «Precedenti jau ir bijuši un ceru, ka šāda prakse attīstīsies,» tā G. Bērziņš. Viņš norāda, ka pavisam citādāka situācija veidojas tad, ja tiesnesis vienkāršiem vārdiem izskaidro pieņemto lēmumu. «Turklāt citam tiesnesim līdzīgā situācijā nebūs kardināli atšķirīgs spriedums, kaut arī Latvijā nav precedenta tiesību, tomēr judikatūra ir saistoša,» tā G. Bērziņš.

Iepriekšminētajam piekrīt arī R. Balodis, norādot, ka cilvēks bez juridiskās izglītības nesaprot ne tikai, par ko diskutē profesionāli Tieslietu padomē, bet arī to, kas rakstīts tiesas spriedumā un pat likumā. «Lai šai jomai piešķirtu vēl reprezentablāku statusu, Tieslietu padomes vadībai jāpiesaista Valsts prezidents, kas arī pašiem šīs jomas profesionāļiem neliktu justies vientuļiem tieslietu ķēķī, bet vedinātu skaidrot pat sarežģītas juridiskas nianšes vienkāršos vārdos,» tā R. Balodis. J. Kārklīņš norāda uz ārvalstu piemēru, kur zinātnieki kritizē tiesu spriedumus, kas pieņemti neatbilstoši normatīvajiem aktiem, tomēr Latvijā vēl joprojām visi tiesu spriedumi nav pat pieejami. «Nesaprotu, kāpēc Latvijā nevar atrisināt tiesu spriedumu pieejamību, it īpaši tām, kurās nav bijis slēgtais tiesas process,» piemin J. Kārklīņš. Viņaprāt tas ir vēl viens no tiesiskās drošības stūrakmeņiem. «Kāda var būt tiesiskā drošība un palāvība, ja tiesas spriedumā ir atsauce uz citiem tiesu spriedumiem, kuri pat nav atrodami,» stāsta J. Kārklīņš.

«Portālā tiesas.lv jau ir virkne tiesu spriedumu, taču tas bija pirmais solis un jāspēr nākamais, kaut arī jārisina personas datu aizsardzības jautājumi, jo ir dažādi viedokļi, ko un cik daudz var publiskot,» situāciju komentē G. Bērziņš. Viņš atgādina, ka sabiedrības viedokli par tiesisko palāvību un drošību veido arī valsts institūcijas. G. Bērziņš stāsta gadījumu, kurā ieguvēji no valsts iestādes rīcība ir tieši tie, kuri darbojas pelēkajā sektorā. «Tikšanās laikā ar vēlētajiem saņēmu jautājumu, kāpēc nodokļu administrācija, vienā novadā kontrolējot autoservisus, aizvēra vienīgo, kurš legāli bija deklarējis savu darbību, kaut arī bija vēl vairāki, kuri auto labo šķūņos vai arī šo darbības jomu nav norādījuši, bet tos neviens no kontrolētājiem pat nemeklēja. Politisks uzstādījums kontrolēt nodokļu nemaksātājus ir, bet tā izpilde ir tāda, kāda tā ir,» piemēru par politisko uzstādījumu izpildi rāda G. Bērziņš.

Vajag analītiku

«Nav īstas pārraudzības, jo valdība zināmā mērā nosaka gan Saeimas darbākārtību, gan arī nodrošina tautas kalpus ar pētījumiem, atzinumiem un katra ministrija veido savu politiku nosacīti savrup no pārējiem. Piemēram, Finanšu ministrija saka, ka bankām no rezidentiem vajadzētu prasīt, vai viņiem nav bijusi komunikācija ar politiķiem, un atbildīgās komisijas vadība saka, ka vajag, savukārt vairumam deputātu nav ne jausmas, ko tas radīs bankām un vai to vajag. Vēl viens paradokss: mikrouzņēmumu nodokļa jautājumā divām ministrijām – Finanšu un Ekonomikas – ir pretēji viedokļi. Viens no risinājumiem varētu būt Saeimas analītiskā dienesta izveide, kas darbotos līdztekus Saeimas Juridiskajam birojam un vērtētu situāciju nevis no juridiskām pozīcijām, bet piedāvātu sociālekonomiskus risinājumus. Šie atzinumi palīdzētu likumdevējam pieņemt kvalitatīvākus lēmumus un samazinātu kļūdas, jo Saeimā jau notiek ne tikai cīņa par skaistākām juridiskām konstrukcijām, bet tiek pieņemti arī tālejoši lēmumi, kas ietekmē visas valsts likteni,» R. Balodis pamato.

«Pasaule mainās un pārmaiņas bija, ir un būs nepieciešamas normatīvajos aktos, taču daudzās jomās nevajag domāt par grozījumiem vai jauniem normatīviem, pirms nav pilnībā izmantotas esošo iespējas. Jautājums atduras pret ierēdņu un tieslietu sistēmas darbinieku kvalifikāciju, tāpēc jāstiprina institūcijas, jo citādi no apburtā loka – nav resursu, ir neatbilstoša normu piemērošana – nevar izrauties,» tā J. Kārklīņš. Viņš atzīst, ka tiesiskā drošība nav tik stipra tāpēc, ka Eiropas vērtība ir cilvēks un viņa brīvības, un to var ierobežot tikai īpašos gadījumos, savukārt Latvijā svarīgākas par cilvēka brīvībām ir kaut kādas valsts intereses. «Tāpēc nav brīnums, ka valsts interešu vārdā tiek ignorētas indivīda tiesības un pat brīvība. Mēs esam iestrēguši tādā kā pārejas posmā,» secina J. Kārklīņš.

«Normatīvā sistēma Latvijā ir gana laba, lai godīgi strādājoši uzņēmēji varētu pieņemt atbilstošus lēmumus. Savukārt kritiski svarīgajām normām tiek piemērota to darbības analīze. Vai tā ir sasniegusi sākotnējo mērķi? Saeimas analītiskais dienests varētu būt tā struktūra, kura ar to nodarbojas,» vērtē L. Liepa. Arī G. Bērziņš atbalsta ideju, ka pirms jebkuriem būtiskiem grozījumiem tiktu veikts gan esošo, gan jauno normu ietekmes izvērtējums.